

ՊԸՂԵՍՏԻՆԱԳՐԱԿԱՆ

ԿԱՆԱ ՔԱՂԱՔԸ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԻ

ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

(ՅՈՒԸ. Խ. 1—11)

«Կանա Գալիլիացուց» քաղաքը, որ Ս. Յովհաննու Աւետարանին մէջ կը յիշատակուի (Բ. 1), Նազարէթ քաղաքին հիւսիս-արեւելեան կողմը կը գտնուի, այժմ՝ Քէֆր-Քեննա կը կոչուի, ունի 1500ի մօտ բնակչութիւն մը, մեծ մասամբ մահմետական, կոթն նաեւ քրիստոնեաներ (յոյներ և լատիններ) անշքացած գիւղի մը երեւոյթով: Կանա քաղաքը, հռովմէական տիրապետութեան շրջանին, Պաղեստինի կարեւոր և վաճառաշահ քաղաքներէն մին էր, որուն աւերակները մինչև ցարդ կը տեսնուէին քաղաքին առջեմբ: Եգիպտոսի մէջ, Աստուծոյ հրեշտակը Յովսէփին երեցսւ և ըսաւ անոր. «Ալըի՛, ա՛ռ զմանուկդ և զմայր իւր, և գնա յերկիրն Իսրայելի: զի մեռան որ խնդրէին զանձն մանկանդ» (Մատթ. Բ. 20): Յովսէփ՝ Մարիամի և Յիսուսի հետ Իսրայելի երկիրը եկաւ, սակայն փոխանակ Յուդայի քաղաքներէն մին երթալու, հրեշտակէն հրաման ստացած ըլլալով՝ Գալիլիացուց Նազարէթ քաղաքը եկաւ: «Նկեալ բնակեցաւ ի քաղաքին՝ որ կոչէին Նազարէթ, զի լցցի բան մարգարէին, թէ Նազովրեցի կոչեսցի» (Մատթ. Բ. 23):

Յիսուս, իր հասարակական գործունէութեան ընթացքին՝ առաջին հրաշքը կանա քաղաքին մէջ կատարեց, չուրը զինիի փոխելով. «Ջայս արար սկիզբն նշանաց Յիսուս ի Կանա Գալիլիացուց, և յայտնեաց զփառս իւր, և հաւատացին ի նա աշակերտքն նոցա»: Դարձեալ, Կանայի մէջ, Յիսուս իր երկրորդ հրաշքը կատարեց (Յովհ. Դ. 46—54), թաղանորագին որդին բռնկեց իր հիւանդութենէն որ Կափառնայալում մէջ հիւանդացած էր: Երկուտասան առաքեալներէն Նաթանայէլ չի Կանա Գալիլացուց» էր: Ս. Յովհաննու Աւետարանին մէջ եօթը հրաշքներու պատմութիւն մը կայ, որոնցմէ

երկուքը «Կանա Գալիլիացուց» քաղաքին մէջ տեղի ունեցած են: Միւս հինգ հրաշքներն են.

1. Պրոպատիկէի աւազանին մէջ բժըշկուած անդամաւորը:

2. Հինգ հացերու և երկու ձուկերու բազմացումը:

3. Մովուռն վրայ քաշելը:

4. Ի ծնէ կոյրին բժշկութիւնը:

5. Ղազարոսի յարութիւնը:

Կանայի հարսանիքին հրաշքին պատմութիւնը, Ս. Յովհաննու Աւետարանին մէջ միայն կը յիշուի, համարաբար աւելի աւետարանները լուսնութեամբ կ'անցնին և այդ մասին բան չէ չնչ գրած:

Կանա քաղաքը այժմ գիւղ մըն է միայն, Քէֆր-Քեննա անունով որ «Կանայ» ին մէկ աղաւաղումն է հաւանաբար, Նազարէթէն Տիրեբիա տանող ճանապարհին վրայ: Թալմուտը(*) ինչպէս նաեւ Սաֆատի հրեայ աւարինները հրէից 12 ցեղերէն Ջաբուդոնի ցեղին բաժին ինկած քաղաքներուն ցուցակը ունին և որուն մէջ կ'ըսուի «Իթթա Ղազիմ քաղաքը, որ ապա Իսաան»՝ կոչուած է, իսկ այժմ Քաֆար-Կանա կը կոչուի: Այս աւարիկանց ցուցումները կատարելուպէս կը համաձայնի, Յիսուսի զիրքին մէջի յիշատակութեան հետ ուր կ'ըսուի. «Եւ անտի պատիցին հանդէպ ընդ արեւելս (ի Գեֆթորեք) ձգեալ ի քաղաքն Կատասիմ, և անցցեն յիեմմոն (Յեսու, ԺԹ. 13): Կատասիմ քաղաքը, իթթա-Ղազիմի կը համապատասխանէ որ է այժմ-մեան Քէֆր-Քեննա «Կանա Գալիլիացուց» քաղաքը: Իսկ իեմմոն քաղաքը նոյնացուած է այժմեան Ռումմանէհի հետ, որ Քէֆր-Քեննայի հիւսիս արեւելեան կողմը գտնուող գիւղ մըն է: Այս քաղաքը «Կա-

(*) Թալմուտ բառը եբրայեցերէն կարգ կանա կամ կարգապահութիւն կը նշանակէ, աւարիական աւանդութիւններու հաւաքածոյ մը, որ Բ. դարին մէջ կարգաւորուած է: Թալմուտները երկուք են, մին Պաղեստինի մէջ, իսկ միւսը՝ Բաբելոնի մէջ կազմուած՝ աւարիներու կողմէն: Պաղեստինի մէջ կազմուած Թալմուտին մեծ մասը կըրթուած է: Թալմուտին կարեւոր մէկ մասը Բաբելոնի մէջ կազմուած և զարգացած է: Հետեւաբար Թալմուտը կը պարունակէ հրեայ ցեղին սովորութիւնները, ընկերային կարգ ու սարքը, օրէնքները և անոնց գործադրութեան և ոչ գործադրութեան պարագաները:

նա Գալիլիացւոց» կոչուած է, Ասիիի ցեղին բաժին ինկած միւս Կանա քաղաքէն զանազանուելու համար, որ Հին Տիրուսի կողմերը կը գտնուէր, և որու մասին Յեսուի գիրքին մէջ կը կարդանք. «Ի Կանայի ինչեւ ի Սիզոն Եմեմ (ԺԺ. 28)»:

Ուրեմն երկու Կանա քաղաքներ կան. մին՝ Ասիիի ցեղին Կանաւն, իսկ միւսը՝ Գալիլիոյ գաւառին «Կանա Գալիլացւոց» քաղաքը:

[Աթէնքի հնագիտական Թանգարանին մէջ պահուած կը մնայ թխագոյն մարմարին մը, որուն վրայ կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը. — Ակսա քարը Կանա Գալիլացւոց քաղաքէն բերուած է, ուր Փըրկիչն մեր ջուրը գինիի փոխեցա՞յ]:

Մեր Տիրոջ ժամանակ, «Կանա Գալիլացւոց» քաղաքը, Գալիլիոյ գաւառին գլխաւոր և ծաղկեալ քաղաքներէն մին եւ զած էր, ասոր գլխաւոր ապացոյց կրնայ ցոյց տրուիլ, այժմեան գիւղին մօտ զըտնըւող Հին քաղաքին աւերակները: Աւերակներու մէջ, հնագիտական պեղումներ կատարուելու պարագային, հաւանաբար բաւական արժէքաւոր հնութիւններ երեւան պիտի ելլեն: Այս գիւղին մէջ այժմ յոյներ, լատիններ և յոյն կաթոլիկներ իրենց առանձին եկեղեցիները և դպրոցները ունին: Դժբախտաբար մինչեւ հիմա Պաղեստինի մէջ հնագիտական պեղումներ և պըրպըտումներ նախնական վիճակի մը մէջ մնացած են, թէ և ինչ ինչ կարեւոր արձանագրութիւններ գտնուած են, որոնք լոյս կը սփռեն «Կանա Գալիլացւոց» քաղաքին պատմութեան վրայ:

Յիսուսի ժամանակ, Պաղեստինի մէջ իւրաքանչիւր քաղաք և գիւղ իրեն մասնաւոր սինակոններն ունէր: Կանայի մէջ եւս հրեաները սինակոն մը ունէին: Կարգ մը երապիցներէն մողայիքները, որոնք Կանայի մէջ գտնուած են, այս իրողութիւնը մեզի կ'ապացուցանեն: Կանայի հարսնիքին հրաշքի ժամանակ, վեց հաւ կճնայ թակոյկներ կային, որոնք մէջի ջուրը Յիսուս գինիի փոխեց:

Բիաքէնզացի Անտոնինո ուխտաւորը 570 թուին, երբ Կանա այցելած էր, ուխտազնացութեան արձանագրութիւն մը ձեռքած է, որուն մէջ կը յիշէ թէ վեց թակոյկներէն երկու հատը տեսած էր: Իսկ Ուրիշպալտ ուխտաւորը (723-726) թակոյկ մը միայն տեսած ըլլալը կը յիշատակէ: Բայց Սալակրաց շրջանին, թակոյկներուն հետքը կը կորսուի:

1885 թուին, այս թակոյկներէն մին Յունաստանի Փոկիս քաղաքին Ելաիէս եկեղեցիին աւերակներուն մէջէն գտնուեցաւ, որ թուր մարմարինէ թակոյկ մըն էր, 7.5 սոք բարձրութեամբ և 2 սոք և 2 ինչ լայնութեամբ, ունի 13 ինչ հաստութիւն մը, որուն վրայ կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը:

«Այս քարը Կանա Գալիլացւոց քաղաքէն բերուած է, ուր՝ Փրկիչն մեր ջուրը գինիի փոխեցա՞յ: Այս թակոյկը այժմ պահուած կը մնայ Աթէնքի հնագիտական թանգարանին մէջ: Գալով վրայի արձանագրութեան՝ Ե. կամ Զ. դարու արձանագրութիւն մըն է: Շատ հաւանական է որ, մահմետականաց արշաւանքէն առաջ տարուած ըլլայ Յունաստան:

Բաղմաթիւ ուխտաւորներ դարբու ընթացքին այցելած են Կանա, Նազարէթէն Թարոր լեռ, Տիրեբիա, Գալիլիոյ ծովը, յուստ և յերկրպագութիւն:

Լատինք, 1879ին, երկար բանակցութիւններէ վերջ, յաջողեցան Դամասկոսի կուսակալ Միտհաթ փաշայէն հրաման առնել, Հին և աւերակ պաղիլիքայի մը աւերակաց վրայ՝ Երկեղեցի մը կանուցանելու:

Այս եկեղեցիին մէջ մողայիքէ երբայցներէն արձանագրութիւն մը կը գտնուի: Կանայի մէջ կը գտնուէր նաև Նաթանայէլի տունը, որ ժամանակին մահմետականաց կողմէն մզկիթի մը վերածուած էր, իսկ այժմ՝ լատիններ այդ տեղւոյն վրայ մատուռ մը շինած են:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ